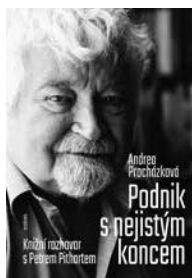


Andrea Procházková

Podnik s nejistým koncem

Knižní rozhovor s Petrem Pithartem
Academia, 2022



Právník, politolog, historik, publicista, vzdělanec, nedávný přední politik, skeptik a střizlivý myslitel, člověk vysokých mravních zásad s konzervativním

hodnotovým zázemím, schopný navíc hluboké reflexe a stálé sebereflexe – tak před čtenáře předstupuje Petr Pithart ve třinácti setkáních (po vzoru Tigridova *Kapesního průvodce inteligentní ženy po vlastním osudu*) s o dvě generace mladší novinářkou, svou někdejší studentkou na právnické fakultě. Před čtenářem na 550 stranách ve „třinácti večerech“ defilují podstatné momenty našich moderních dějin, protože protagonista byl u všeho podstatného v první linii. Jeho hodnocení známých událostí a jeho úhel pohledu jsou nesmírně obohacující, protože naprosto nebanální: nejde však jen o osoby a události, ale o jejich zasazení do Pithartova myšlenkového světa vyznačujícího se širokými a hlubokými znalostmi politologie, sociologie, dějin a humanitních věd vůbec. V Pithartově osobě měla česká politika významného praktického politika a má v něm stále také – a možná především – svého teoretika, nesmírně fundovaného, podnětného a moudrého myslitele a důležitého svědka naší doby.

Pithart se vždy velmi osobitě zabývá mnoha tématy: svým členstvím v komunistické straně; charakteristikou normalizace, vyznačující se jednak represí, jednak komplicitou zdatnější části společnosti s komunistickým režimem; disentem reflexe a disentem protestu; Chartou 77; kritickým pohledem na český národ a jeho dějiny, sepsaným v zásadní knize *Podiven. Češi v dějinách doby* (napsal ji s M. Otáhalem a P. Příhodou).

Charakterizuje českou národní povahu včetně nedůvěry k institucím, vztah Čechů ke Slovákům, k Evropě a Evropské unii; vymezuje úlohu politických institucí, zvláště Senátu jako stabilizujícího pilíře. Vynikající kapitolou je koncizní vystižení konzervatismu v Jedenáctém večeru nazvaném Ústupový boj: Pithart, zásadně ovlivněný Rogerem Scrutonem, konstatuje, že: konzervatismus je nedefinovatelný, je vázaný na jistý čas a místo, touží po řádu a po pocitu bezpečí, problémy neřeší radikálně, vychází z toho, že věci se nedají změnit rychle k lepšímu, odolává extrémům. Je neideologický, nepopulistický, zásadně opírá liberální demokracii o právní řád; ví, že svět konzervativce je ústupový, v němž změna nemusí být změnou k lepšímu. Vyznává imperativ sounáležitosti, sociální koheze; má za to, že smyslem existence společnosti je, aby držela pohromadě.

Jako zkušený politik doporučuje každému politikovi nejméně jednu pořádnou porážku, neboť ta, jsouc inspirující, jej povede k reflexi vlastních chyb. Politik (a jistě nejen on) by se měl velkoryse chovat k poraženým. Velký politik se pozná podle toho, že osobní pocity (nenávisť, alergický vztah k protivníkovi, animozita) dokáže potlačit ve prospěch dobré věci.

Celou knihu prostupuje leitmotiv sebereflexe a (sebe)kritičnosti; například jen minimum politiků (nejen polistopadových) dokáže v souvislosti se vztahem Čechů ke Slovákům říci toto: „Vědět o nich [o Slovácích], poznávat je v denním styku znamená vždycky také vědět víc o sobě. A to je to nejcenější poznání. Sebereflexe. A zdokonalovat se, snažit se být lepší pod kritickým imperativem sebezpoznání je cosi jako životní optimum.“ Projevem kritické sebereflexe je i výzva, že bychom se měli „pozvednout

nad úroveň, na kterou máme, protože žijeme, myslíme, pracujeme a cítíme hluboko pod své možnosti“.

Protagonista knihy dokáže též výstižně charakterizovat hlavní osobnosti, které zblízka poznal (V. Havla, Z. Mlynáře, V. Cepla, A. Dubčeka, M. Čálfu, V. Klause, T. Ježka, P. Rychetského, Z. Jičínského, J. Luxe, M. Zemana, J. Zielence, M. Kalouska...). Například na otázku, proč byl Václav Havel už od začátku ve středu dění, odpovídá: „To bylo jeho charisma a autorita. Václav Havel se nikdy nikam nedral, ale když promluvil, všichni ztichli. Podle toho poznáte autoritu. Nikdo ho v Občanském fóru za šéfa prakticky ne zvolil, ale jeho vůdčí roli nikdo nezpochyboval. Na jednu stranu skoro všechno dění sám táhl, na druhou stranu neustále vyvolával diskuse a chtěl slyšet jiné názory. Havel zároveň nebyl autoritář, že by řekl: dost, takhle to bude. Mluvili jsme vždy do únavy, do noci, ale když to shrnul a bylo ticho, bylo jasné, že to takhle bude. Byl přesvědčivý, uměl formulovat, měl smysl pro *timing* a výběr lidí. Prostě režisér, který chtěl, aby jeho představení mělo vedle geniálního obsahu i náležitý efekt.“ A v souvislosti s významnou polemikou Kundera–Havel o českém údělu (Tvář, únor 1969) se Pithart ujistil, že V. Havel bude jednou naším vůdcem, protože v této polemice napsal: úděl je leda to, co si udělíme, ne to, co je nám údajně uděleno.

Knihou nám představuje nejen polistopadové dějiny v kostce, ale hlavně Pithartův velmi inspirativní myšlenkový svět. Je výzvou pustit se do čtení jeho dalších knih a esejů.

Strhující kniha, povinná četba každého studenta politologie, sociologie a dějin, by si zasloužila kvalitnější jazykovou redakci a poučenějšího redaktora.

Vladimír Petkevič